

Maj 2016

Hoten och hatet mot journalister

Trakasserier är en del av många journalisters vardag. Journalistpanelens senaste undersökning visar att ca 30 procent av de svenska journalisterna har hotats och två tredjedelar har fått motta nedsättande kommentarer under de senaste tolv månaderna. Trakasserierna påverkar såväl arbetslivet som privatlivet. Situation vad gäller hot ser ut som för tre år sedan, men de nedsättande kommentarerna har minskat som en följd av såväl individuella som redaktionella åtgärder.

Hot

Journalister kan hotas med många saker, men vanligaste är hot om fysiskt våld, 30 procent har fått motta hot om våld mot den egna personen. ”Jag vet var du bor”, ”jag vet var dina barn går i skolan” och förföljelse är några exempel på uttalande och situationer där journalister känns sig hotade - en tredjedel har mottagit hot av denna karaktär och 17 procent har blivit hotade med skadegörelse.

Det vanligaste sättet att bli hotad på är via mail (20 procent) och på telefon, i artikelkommentar eller på sociala medier (15 procent). Att bli hotad öga mot öga är mindre vanligt: 8 procent av journalisterna har mottagit hot direkt från en fysisk person.

Hur vanligt det är med hot beror på var man jobbar, vilken arbetsuppgift man har och vilka ämnesområden man bevakar.

Mest drabbade av hot är journalister i kvällspressen. 54 procent av kvällstidningsjournalisterna uppger att de hotats. Minst utsatta är de som arbetar inom populär/veckopress (10 procent) och inom fackpress, radio, nyhetsbyrå eller som frilansjournalist. I dessa grupper drabbar hoten ungefär var femte journalist.

Vilken arbetsuppgift man har påverkar också risken för att utsättas för hot. Ju mer synlig och profilerad en journalist är, desto mer utsatt för hot är hen: mest utsatta är ledarskribenter där 85 procent fått ta emot hot och kolumnister/krönikörer där 54 procent hotats. Tryggast ur hotsynpunkt är det att vara redigerare, 6 procent har fått ta emot hot. Även det ämnesområde man bevakar påverkar risken att utsättas för hot. Särskilt utsatta är de journalister som arbetar med kriminal/rätt – 60 procent har hotats under de senaste tolv månaderna.

En jämförelse med den undersökning som Journalistpanelen gjorde för tre år sedan visar att inga större förändringar skett beträffande hur vanliga hot är, vad de innehåller, hur de förmedlas eller vilka som är mest drabbade. Hotsituationen är med andra ord den samma.

Nedsättande kommentarer

Nedsättande kommentarer utgör en del av arbetet för två tredjedelar av journalisterna och värst drabbade är journalister på kvällspress där 78 procent mottagit nedsättande kommentarer och 3 av 10 fått sådana varje vecka. Även journalister inom morgonpress, gratistidningar och radio är mer drabbade än övriga, 75 procent har blivit trakasserade, men inte lika regelbundet som de i kvällspressen.

Att ledarskribenter mottar nedsättande kommentarer är närmast regel. Även kolumnister/krönikörer är extra utsatta för kränkningar; 83 procent har fått nedsättande kommentarer. Två ämnesområden utmärker sig med en hög andel journalister som drabbas av nedsättande omdömen: kriminaljournalistik (86 procent) och politik/samhälle (76 procent).

De nedsättande kommentarerna kan handla om många olika saker, men vanligast är att de handlar om den journalistiska kompetensen – 78 procent av de som fått kommentarer uppger att de handlar om detta. Nästan lika vanligt är nedsättande kommentarer om intelligens/omdöme (74 procent). Därefter följer ideologiskt färgade omdömen (t.ex. borgarbracka, vänsterpack, muslimkramare) som hälften av de drabbade fått ta emot. På en lägre nivå finns de som drabbas av rasistiska (19 procent) och sexistiska (19 procent) kommentarer, samt nedsättande kommentarer om det egna utseendet (13 procent).

De nedsättande kommentarerna når journalisterna via samma vägar som hoten; vanligast är via mail (53 procent) i sociala medier (42 procent) och i artikelkommentarer eller via telefon (ca 35 procent).

Situationen vad gäller trakasserier i form av hot och nedsättande kommentarer ser ungefär likadan ut som för tre år sedan vad gäller vilka grupper som är mest utsatta. Men de nedsättande kommentarerna har blivit färre och sätten de förmedlas på ändrats.

I den undersökning som Journalistpanelen genomförde 2013 angav 76 procent att de utsatts för nedsättande kommentarer de senaste 12 månaderna. I 2016 års undersökning är motsvarande siffra 67 procent. Nedgången är störst inom kvällspressen (20 procentenheter) och morgonpressen (ca 10 procentenheter). I takt med allt fler kommentatorsfält stängts ned har också andelen som mottagit kränkande kommentarer där minskat från 49 procent till 36 procent. Den vanligaste åtgärden journalister anger för att skydda sig mot kommentarer är också att stänga ned eller moderera kommentatorsfälten. Allt fler byter eller blockerar också mailadressen jämfört med för tre år sedan vilket fått till följd att även kommentarer förmedlade på detta sätt minskat. År 2016 nämner dessutom 10 procent av journalisterna att de undviker byline i vissa artiklar, något som inte förekom 2013. Även kommentarer via telefon och brev har minskat till följd av filtrerande åtgärder som vidtas på redaktionell nivå. Istället tycks kommentarerna delvis ha flyttat över till sociala medier; 2013 angav 34 procent att de fått kommentarer på Facebook, på Twitter, i bloggar m.m. 2016 var motsvarande andel 42 procent.

Konsekvenser av trakasserier

Hoten och de nedsättande kommentarerna påverkar de som drabbas såväl i yrkeslivet och som privatlivet. Drygt tre av tio journalister har någon gång avstått från att bevaka vissa ämnen eller personer/grupper på grund av risken för hot. Även nedsättande kommentarer kan leda till självcensur; drygt två av tio journalister har undvikit bevakning av vissa ämnen/grupper p.g.a risken att bli utsatt.

Hoten och kränkningarna drabbar också på ett mer personligt plan. Hälften av journalisterna har blivit rädda efter att ha mottagit hot och 43 procent oroar sig över de kommentarer de fått. Det förekommer också att de drabbade funderar över sitt yrkesval - 16 procent av de hotade

journalisterna har funderat på att lämna yrket och 11 procent av de som fått kommentarer.

Många har också vidtagit åtgärder för att skydda sig mot trakasserier. Av de som hotades har 27 procent vidtagit åtgärder. Vanligast är att dölja sitt telefonnummer och/eller personuppgifter (35 procent) polisanmäla (26 procent) och installera larm och/eller skaffa annat personskydd (13 procent). Av de som utsattes för nedsättande kommentarer har 16 procent vidtagit någon form av åtgärd, vanligast är att stänga/moderera kommentatorsfälten (25 procent) och att vara mer restriktiv på sociala medier (22 procent).

Sammanfattningsvis kan sägas att konsekvenserna av trakasserier är märkbara såväl på ett professionellt plan i form av själv censur och åtgärder för att på olika sätt bli mindre nåbar för publiken, som på ett privat; inte minst när hoten framtvingat en förändrad livsstil.

Vad utlöser trakasserier?

Svaret är det mesta – dieter, vägtullar, utrikeskonflikter, religion, vargar och miljöfrågor är några av de många exempel som anges i studien. Den absolut vanligaste orsaken till trakasserier är texter eller inslag som på något sätt berör immigration/flykting/integration; 34 procent nämner dessa ämnen, 7 procent nämner bevakningen av Sverigedemokraterna och 4 procent rasism. Mönstret är detsamma när det kommer till nedsättande kommentarer. En främlingsfientlig diskurs är med andra ord märkbar i hoten och kommentarerna. Genusfrågor/feminism och kriminalitet nämns av runt 8 procent av journalisterna.

Journalistpanelen – om undersökningen

Journalistpanelen består av svenska journalister som regelbundet svarar på frågor ställda av forskare. Panelen drivs av Institutionen för journalistik, medier och kommunikation vid Göteborgs universitet. För mer information om panelen se

http://jmg.gu.se/forskning/alla_projekt/journalistpanelen . Undersökning om trakasserier genomfördes under januari och februari 2016. Frågorna som ställdes avsåg de senaste tolv månaderna och resultaten kan därför läsas som att de i stort speglar förhållandena under 2015. Undersökningen besvarades av 2241 journalister.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Kontakt:

Monica Löfgren Nilsson, vetenskapligt ansvarig för Journalistpanelen
Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG)
monica.lofgren-nilsson@jmg.gu.se, 031-786 11 86, 070-251 77 46